

Det hänger på den som ska dö

Vi sitter där och låtsas som om allt nog ska ordna sig. Som om döden inte fanns. Som om varje döende vore odödlig. Och vi pratar, och pratar förbi varandra.

Krönika av Örn Lindstrand

Ska vi verkligen acceptera att människor dör hur som helst? Jag menar; alla de som lämnar in och sedan lämnar kvar en mängd frågetecken.

Nej – tid att ställa krav på de döende. Varför inte ett slags "körkort" för döden? För jag anser att döda lämnar efter sig fler skadade människor per år än trafiken gör. När ska vi sluta behandla döende som mindre vetande? När ska vi upphöra med att omyndigförklara människor bara för att dom snart ska till och dö?

Och dessa hycklande roller vi tvingar på varandra på grund av missriktad hänsyn. Detta förödande rollspel mellan anhöriga och patient. Personal.

Vi sitter där och undviker alla känsliga frågor. Låtsas som om allt nog ska ordna sig. Som om döden inte fanns. Som om varje döende vore odödlig. Och vi pratar, och pratar förbi varandra.

Samtidigt tillåter vi patienten att utan hänsyn till de efterlevande ge sig fullständigt hän i dödsarbetet. Själviskt och änglalikt. Nej – dags att ställa krav!

Är det inte just inför döden som vi borde tala ut med varandra? Råta ut alla frågetecken innan det är för sent. Erkänna fel, förlåta och försonas. Ställa alla de frågor som aldrig blev ställda. Söka svaren.

Visst är det många som redan gör mycket av detta. Som till slut finner varandra och upplever den sista tiden med större närhet och kärlek än de kanske gjorde i levande livet. Då får

också döden en slags betydelse. Fyller en funktion.

Men – det hänger på den som ska dö. Det är därifrån initiativet måste komma. Det borde vara ett krav. Något vi fått lära oss.

Varför delar man inte ut en liten handbok på våra sjukhus i konsten att dö. Det är inte bara testamenten som ska skrivas. "Tänk på det här innan du dör" och så en lista att pricka för. "Ta ansvar för din egen död. Lämna inget outklarat efter dig. Inte det minsta frågetecknet. Ta inga hemligheter med dig i graven." Ungefär.

För hur många efterlevande upptäcker inte så småningom allt man borde ha fått tala om. Allt man borde frågat. Men inte vågade. Inte tordes av – hänsyn. Falsk hänsyn. Som om inte själva döden är ett frågetecken nog. Den som är död har det ju bra. Behöver inte fundera mer. Medan efterlevande får dras med alla frågetecknen resten av livet.

"Men herregud. Ska man inte ens få dö ifred längre. Var finns respekten. Borde man inte behandlas med hänsyn åtminstone den sista tiden på jorden. I livets kanske svåraste stund?"

Visst ska vi ges all smärtlindring. Visst ska vi få via och ro. Också. Men att dö är faktiskt ett arbete. En viktig uppgift. Det finns anledning att betänka Evert Taubes rader: "Ta med glädje ditt jobb fast du lider. Snart får du vila i eviga tider..."

Nej – döden är inte något heligt. Däremot ofta skenhelig. Åtminstone i vår kulturkrets. Ett hyckleri som skapar mycken onödig sorg och förtvivlan. Som lämnar efter sig många obesvarade frågor. Och inte minst den förlamande vanmakt som utmärker många sörjande. Ja, det finns de som aldrig kommer genom ett normalt sorgearbete utan sörjer livet ut.

Vilka negativa effekter har inte det på omgivningen? Hur mycket kostar inte det vårt land? Hur många förlorade

arbetsdagar – vilken effekt på bruttonationalprodukten? På grund av sorg. Oförlöst sorg. Ja, hur mycket dåligt samvete, raseri och ilska över frustrerande dödsfall ligger inte dolt i det utbredda missbruket av droger, alkohol – mat?

Först och främst måste vi erkänna döden som en realitet. Lära oss av andra kulturer och länder. Där man inte fjäskar för döende. Där man till exempel planerar begravningsfesten tillsammans. Det är ju den döende som ska bli hedersgäst. Så är det bland stammar på Nya Guinea. Och se på Mexico: Där tar sig anhöriga ut till graven och dukar till fest för de döda. På själva graven. De döda ska inte behöva känna sig ensamma. Romer tänker likadant.

Vem skulle inte vilja dö i en sådan kultur. Där man till och med kan känna sig avundsjuk på de döda som fått det så bra.

Här hemma har vi långt kvar. Vi måste tala om det här. Och våga ställa krav på döende. Ja, varför inte kräva ett "körkort" för döden. Med första lektionen redan i skolan. Men framför allt; börja hos dig själv. Skulle du klara proven med godkänt resultat? Tänk efter. En dag är det nämligen för sent.

orn.lindstrand@spray.se